

Conferința
**„Arheologie,
Arhitectură și
Restaurare. Direcții
de dezvoltare și
provocări actuale”**

Workshop
**„Tehnici de
restaurare în
arta mozaicală”**

Constanța
29-31 iulie 2026

Proiectul „Valorificarea și promovarea
Edificiului Roman cu Mozaic de la Tomis –
Reverberații moderne ale tehnicilor
tradiționale ale mozaicului”, finanțat de
Institutul Național al Patrimoniului în cadrul
Subprogramului „Punere în valoare –
interpretare și prezentare – monumente
istorice de importanță națională”

Organizatori:
Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
Consiliul Județean Constanța

CONFERINȚA
ARHEOLOGIE, ARHITECTURĂ ȘI RESTAURARE – DIRECȚII DE DEZVOLTARE ȘI
PROVOCĂRI ACTUALE

PROGRAM
REZUMATELE COMUNICĂRILOR

Parteneri:
Institutul Național al Patrimoniului
Facultatea de Teologie Ortodoxă – Secția Artă Sacră din cadrul
Universității „1 Decembrie 1918” Alba Iulia
Asociația „Arhitectură. Restaurare. Arheologie” București (ARA)

PROGRAM

Miercuri, 29 iulie 2026
Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
str. Arhiepiscopiei, nr. 7

11.30 - 12.30 Deschiderea oficială a Conferinței
**ARHEOLOGIE, ARHITECTURĂ ȘI RESTAURARE – DIRECȚII DE DEZVOLTARE ȘI
PROVOCĂRI ACTUALE**

Alocuțiuni oficiale:

Delia CORNEA, manager MINA Constanța: *Edificiul Roman cu Mozaic: reper fundamental al arheologiei și muzeografiei dobrogene*

Răzvan FILIPESCU, vicepreședinte Consiliul Județean Constanța: *Cuvânt de salut*

Ionela COSTACHE, administrator public al Județului Constanța: *Politici durabile de valorificare a patrimoniului arheologic al județului Constanța*

Daniela MIHAI, director adjunct INP: *Programe de finanțare derulate de Institutul Național al Patrimoniului*

Irina SODOLEANU, cercetător științific MINA Constanța: *Noi promovări editoriale ale Edificiului cu mozaic din Tomis*

12.30 - 13.30 **COMUNICĂRI ÎN PLEN**

12.30-12.50 Constantin BĂJENARU – „Date noi privind arhitectura și cronologia zidului de incintă al orașului Tomis în epocă romană (sec. II-IV p.Chr.)”

12.50-13.10 Irina SODOLEANU, Cristina Georgeta ALEXANDRESCU – „Echivalențe stilistice între elementele de decor interior ale Edificiului cu mozaic din Tomis”.

13.10-13.30 Daniela MIHAI, Alin SAIDAC – „Edificiul cu mozaic din Tomis. Date din arhiva Institutului Național al Patrimoniului”

13.30-15.30 **Prânz Restaurantul „Tomis Pub”**

15.30 -18.30 **Workshop „Reverberații actuale ale tehnicii tradiționale a mozaicului”**
(Edificiul Roman cu Mozaic – Piața Ovidiu nr. 5)
Coordonatori: Cătălin BĂLUȚ și Simona Teodora ROȘCA-NEACȘU

18.30-19.30 Vizită de studiu la încăperile boltite ale Edificiului Roman cu Mozaic

19.30-21.00 Cină Restaurantul „Tomis Pub”

**Joi, 30 iulie 2026
Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
str. Arhiepiscopiei, nr. 7**

09.30-13.00 COMUNICĂRI ÎN PLEN

09.30-10.00 Delia Roxana CORNEA – „Promovarea și valorificarea cultural-științifică a Edificiului cu mozaic de la Tomis, reper fundamental al arheologiei și muzeografiei dobrogene”.

10.00-10.30 Cristina Georgeta ALEXANDRESCU, Irina SODOLEANU - „Edificiul Roman cu mozaic din Constanța: studii preliminare asupra decorațiunilor din marmură — marmurele colorate”.

10.30-11.00 Maria Cristina ONET – „*Andamento* și *opus* în mozaicurile antice de la Tomis: particularități tehnice și compoziționale”.

11.00-11.30 Coffee break

11.30-12.00 Simona-Teodora ROȘCA-NEACȘU, Mihai NEACȘU – „Circulația motivelor geometrice în mozaicul roman. Studiu de caz: Edificul roman cu mozaic de la Tomis”.

12.00-12.30 Aurel Constantin MOTOTOLEA – „Un fragment de pictură murală din perioadă romană descoperit la Tomis. Valorificare științifică și muzeografică”.

12.30-13.00 Adriana CÎTEIA, Cătălin DUMITRAȘCU – „Metaeuristica și comportamentul stigmergic în restaurarea și conservarea patrimoniului istoric”.

13.00-13.30 Florin MARC – „Patrimoniul cultural în era mediilor digitale”.

13.30-15.30 Prânz Restaurantul „Tomis Pub”

**15.30-18.30 Workshop „Reverberații actuale ale tehnicii tradiționale a mozaicului”
(Edificiul Roman cu Mozaic – Piața Ovidiu nr. 5)
Coordonatori: Cătălin BĂLUȚ și Simona Teodora ROȘCA-NEACȘU**

18.30-19.30 Vizită de studiu la „Mormântul pictat de la Tomis”

19.30-21.00 Cină Restaurantul „Tomis Pub”

**Vineri, 31 iulie 2026
Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
str. Arhiepiscopiei, nr. 7**

09.30-13.00 COMUNICĂRI ÎN PLEN

09.30-10.00 Luiza BARCAN - „Vechi bazilici creștine în Scythia Minor”.

10.00-10.30 Andrei MUȘAT – „Arheologia și anastiloza privirii liturgice: Recuperarea monumentalității timpurii în arta eclezială contemporană”.

10.30-11.00 Laura-Ioana CIOMÂRTAN MATEI – „Restaurare, materialitate și reconfigurarea programului iconografic în mozaic din bazilica Sant’Apollinare Nuovo din Ravenna. Studiu de caz: reprezentarea lui Hristos pe tron și intervențiile restauratorului Felice Kibel”.

11.00-11.30 Coffee break

11.30-12.00 Romeo Constantin GHEORGHÎĂ – „Cercetare și intervenții de conservare-restaurare pentru fragmente de mozaic pavimentar, provenite de la Edificiul roman cu mozaic din Tomis, sec. IV-VI p.Chr”.

12.00-12.30 Cătălin BĂLUȚ– „Construirea unui program iconografic contemporan într-o biserică, monument istoric. Cazul Mănăstirii Prislop”.

12.30-13.00 Sorina GHEORGHÎĂ – „Scurtă expunere cu privire la tehnica, materialele și operațiunile de restaurare realizate pentru pictura “Dorobanț” de Nicolae Grigorescu”

13.00-13.30 Ioan OPREA – „Conservarea patrimoniului sacru din Munții Apuseni. Provocări actuale și studiu de caz: salvarea iconostasului bisericii din Buninginea, jud. Alba”.

13.30-15.30 Prânz Restaurantul „Tomis Pub”

15.30 -18.30	Workshop „Reverberații actuale ale tehnicii tradiționale a mozaicului” (Edificiul Roman cu Mozaic – Piața Ovidiu nr. 5) Coordonatori: Cătălin BĂLUȚ și Simona Teodora ROȘCA-NEACȘU
18.30-19.30	Tur ghidat în peninsula orașului Constanța – Cristian CEALERA
19.30-21.00	Cină Restaurantul „Tomis Pub”

REZUMATE

Date noi privind arhitectura și cronologia zidului de incintă al orașului Tomis în epocă romană (sec. II-IV p.Chr.)

Constantin BĂJENARU

Cercetările arheologice preventive recente efectuate pe traseul zidului de apărare al Tomisului au permis identificarea de noi porțiuni din acesta și au adus importante date stratigrafice și cronologice. Cele trei segmente cercetate în perioada 2019-2022 pe strada Mihail Kogălniceanu, bulevardul Ferdinand și în incinta Teatrului Fantasio au oferit totodată indicii arhitecturale inedite, care permit stabilirea a cel puțin trei faze constructive ale incintei între secolele II și IV p.Chr.

Echivalențe stilistice între elementele de decor interior ale Edificiului cu mozaic din Tomis

Irina SODOLEANU

Cristina Georgeta ALEXANDRESCU

Cercetarea primară, axată în special pe eșantioane limitate din decorul placajului parietal din sala cu mozaic a edificiului tomitan, a adus, până în prezent, rezultate utile în interpretarea materialului amintit. Au fost identificate, prin analize specifice, principalele zone de proveniență a marmurelor albe și colorate, tehnici de decor diferite, preponderențe ale unor anumite tipuri de forme de placaj raportat la tipul de marmură în care erau lucrate, etc. Raportând o parte dintre aceste rezultate la decorul pavimental, constatăm recurența

unor motive decorative și chiar a unor asocieri de motive atât pe suprafața mozaicului, cât și pe plăcile din marmură. Analiza acestor echivalențe stilistice face obiectul acestei comunicări.

Edificiul cu mozaic din Tomis. Date din arhiva Institutului Național al Patrimoniului

Daniela MIHAI, Alin SAIDAC

Institutul Național al Patrimoniului este o instituție reprezentativă la nivel național prin programele de finanțare a demersurilor axate pe preservarea-conservarea, reabilitarea, promovarea și valorificarea patrimoniului cultural național. În arhiva INP se păstrează, pentru fiecare județ, importante mărturii foto-documentare privind existența și diferitele restaurări ale monumentelor istorice și arheologice. În acest sens, trebuie să menționăm existența unui fond arhivistic dedicat Edificiului roman cu mozaic, care cuprinde numeroase informații cu privire la conservarea și ridicarea clădirii de protecție a acestui monument, proces laborios realizat cu succes de specialiștii Direcției Monumentelor Istorice în anii '60. Comunicarea de față își propune să aducă în atenția specialiștilor etapele evolutive ale acestui proiect, așa cum apar ele ilustrate în arhiva documentară și fotografică a institutului.

Promovarea și valorificarea cultural-științifică a Edificiului cu mozaic de la Tomis, reper fundamental al arheologiei și muzeografiei dobrogene

Delia Roxana CORNEA

Edificiul roman cu mozaic, descoperit în anul 1959, a suscitat un interes deosebit, atât în rândul arheologilor, cât și în rândul specialiștilor din diverse domenii precum arhitectură, restaurare, conservare, arte plastice etc. După cercetarea sa în mai multe campanii succesive (1959-1967/1968), ansamblul a fost supus unui amplu proces de conservare-restaurare, fiind ridicată, sub conducerea Direcției Monumentelor Istorice, o clădire de protecție, care asigură conservarea monumentului. Deschis oficial ca punct muzeal în vara anului 1967, edificiul a devenit în scurt timp un reper al muzeografiei dobrogene și naționale, dar și unul din cele mai vizitate obiective turistice din țara noastră, în doar trei ani de la deschidere fiind vizitat de aproximativ 100.000 de oameni pe an. Comunicarea de față face o trecere în revistă a evoluției acestui punct muzeal, care a cunoscut în ultimii ani un proces major de reabilitare printr-un proiect european derulat de Consiliul Județean Constanța (Restaurarea, conservarea, amenajarea și punerea în valoare a Edificiului Roman cu Mozaic, iunie 2018 – septembrie 2024). În prezent, după reamenajarea expoziției permanente, punctul muzeal *Edificiul Roman cu Mozaic* a reintrat în circuitul turistic începând cu 14 noiembrie 2025, devenind un spațiu de interferență al preocupărilor științifice cu cele cultural-educative.

**Edificiul Roman cu mozaic din Constanța: studii preliminare asupra
decorațiunilor din marmură — marmurele colorate**

**Cristina-Georgeta ALEXANDRESCU
Irina SODOLEANU**

Cercetările arheologice desfășurate între anii 1959-1966 la Edificiul cu mozaic de la Constanța au fost valorificate doar în foarte mică măsură și nu într-un mod sistematic. Reluarea investigațiilor asupra edificiului a debutat cu consultarea materialului din arhiva instituțiilor implicate (MINAC, INP), ceea ce a creat condițiile obținerii de noi informații și identificării locului sau chiar a contextului descoperirii unora dintre categoriile de materiale arheologice. Placajul cu marmură al pereților mării săli cu mozaic, făcut cunoscut până acum numai prin fotografii și succinte mențiuni și ilustrări în ghiduri și studii tehnice, constituie prima categorie de material ce face obiectul unui proiect de colaborare inițiat în anul 2019. Acesta și-a propus investigarea pieselor, materialelor utilizate și, în măsura posibilităților, recontextualizarea acestora. Scopul este stabilirea provenienței materialelor, a apartenenței la una dintre etapele de funcționare a edificiului, a relației cu cronologia propusă pentru acesta. Ca prime etape în acest demers au fost reperate locurile de păstrare a materialelor arheologice de interes și au fost identificate în materialul de arhivă (carnete de șantier, planuri, desene, fotografii) mențiuni despre placajul cu marmură. A urmat apoi, firesc, selectarea unor exemplare relevante de placaj din depozitele MINAC, în vederea stabilirii provenienței și terminologiei marmurelor, prelevarea de probe și analiza acestora prin metode petrografice și geo-chimice. Într-o primă fază, datorită complexității investigațiilor interdisciplinare necesare, s-au studiat așa-numitele marmure albe. În cea de a doua fază, s-au studiat marmurele colorate, un grup de materiale complet neinvestigat până acum, în ciuda rarității sale în această regiune a provinciei Moesia Inferior/Scythia. Rezultatele acestei etape fac obiectul prezentei comunicări.

***Andamento* și *opus* în mozaicurile antice de la Tomis: particularități tehnice și
compoziționale**

Maria Cristina ONET

Prin aceasta comunicare propun o analiză tehnică și compozițională a pavimentului policrom din cadrul Edificiului Roman cu Mozaic de la Tomis, concentrată asupra raportului dintre *andamento* – direcția, ritmul și continuitatea traseelor formate prin așezarea tesseleror – și tipurile de *opus* utilizate în organizarea decorului. Pavimentul mării săli, care ocupa inițial o suprafață de aproximativ 2.000 m², din care se păstrează *in situ* aproximativ 400 m², este structurat în câmpuri geometrice, chenare și frize în care se combină motive vegetale, noduri, împletituri, volute și forme stilizate.

Cercetarea urmărește identificarea principalelor modalități de dispunere a tesseleror: trasee rectilinii, oblice, curbilinii, concentrice, radiale și perimetrice, precum și soluțiile adoptate în zonele de schimbare a direcției, la intersecția benzilor decorative și în interiorul motivelor vegetale sau simbolice.

Metoda de cercetare include examinarea unor fragmente reprezentative, trasarea grafică a rândurilor de tessere, descompunerea motivelor în module constructive și realizarea unor scheme care evidențiază logica dispunerii și a așezării. O atenție specială va fi acordată diferențierii dintre *opus tessellatum*, dominant în chenarele și frizele geometrice

sau vegetale, și zonele încadrate în literatura de specialitate ca *opus vermiculatum*, asociate elementelor simbolice și traseelor care urmăresc îndeaproape conturul motivelor.

Studiul evidențiază *andamento*-ul ca element structural al imaginii, prin care sunt construite forma, mișcarea și ierarhia vizuală a compoziției. În această perspectivă, pavimentul de la Tomis poate fi înțeles nu numai ca un repertoriu ornamental, ci și ca un sistem coerent de organizare a materiei, bazat pe adaptarea traseelor de *tessere* la geometria și funcția fiecărui motiv.

Cercetarea include, de asemenea, examinarea structurii pavimentului: patul mozaicului, compoziția și grosimea mortarelor. Datele tehnice publicate indică variații ale dimensiunii tesserelor între chenarele exterioare și zona centrală, precum și așezarea pavimentului pe un strat de mortar pe bază de var și cărămidă pisată, dispus peste un suport dens de argilă.

Circulația motivelor geometrice în mozaicul roman. Studiu de caz: Edificul roman cu mozaic de la Tomis

**Simona-Teodora ROȘCA-NEACȘU
Mihai NEACȘU**

Studiul analizează circulația motivelor geometrice în mozaicul roman, având ca exemplificare pavimentul Edificiului Roman cu Mozaic de la Tomis, monument reprezentativ din provincia Scythia Minor. Cercetarea urmărește identificarea repertoriului ornamental, încadrarea tipologică a motivelor decorative și evidențierea conexiunilor acestora cu alte monumente cu mozaic pavimental din Imperiul Roman. Pentru analiza comparativă, un instrument metodologic de referință îl constituie *Corpus der spätantiken und frühchristlichen Mosaiken Bulgariens*, care descrie și clasifică sistematic compozițiile și motivele geometrice potrivit tipologiei formal-structurale consacrate de Catherine Balmelle și colaboratorii în repertoriile *Le décor géométrique de la mosaïque romaine*.

De asemenea, cercetarea valorifică abordarea structural-geometrică dezvoltată de Bernard Parzys, conform căreia identificarea exactă a schemei geometrice reprezintă o etapă esențială pentru înțelegerea procedurilor de proiectare și execuție ale mozaicurilor. Analiza se bazează pe comparații cu ansambluri din spațiul vest-pontic, completate de exemple din Peninsula Balcanică, Asia Mică etc. Rezultatele evidențiază faptul că repertoriul decorativ al mozaicului tomitan se bazează pe scheme geometrice standardizate, răspândite în întregul Imperiu Roman și adaptate contextului local. Aceste corespondențe tipologice susțin ipoteza circulației modelelor decorative în spațiul mediteranean și pontic, favorizată de mobilitatea atelierelor de mozaicari și de existența unui limbaj ornamental comun în Antichitatea târzie.

Un fragment de pictură murală din perioadă romană descoperit la Tomis. Valorificare științifică și muzeografică

Aurel Constantin MOTOTOLEA

Comunicarea prezintă o serie de caracteristici fizice, chimice și biologice ale pigmentilor și straturilor pregătitoare utilizate în picturile murale romane descoperite la

Tomis. S-a urmărit identificarea materialelor și tehnicilor de pictură folosite în această regiune în secolele al V-lea – a - VI-lea d.Hr. Investigațiile arheologice efectuate între 2017 și 2019 în zona acropolei din Tomisul antic au scos la iveală o clădire care conținea un segment de zid pictat remarcabil de bine conservat, cu dimensiunile de aproximativ $1,5 \times 1$ m, împreună cu o cantitate substanțială de fragmente de tencuială pictată în diverse culori. Astfel de elemente arhitecturale decorative sunt mai puțin frecvente în Tomis și în întreaga Dobrogea, unde picturile murale sunt de obicei asociate cu structurile funerare creștine - cum ar fi criptele și mormintele bazilice - și doar rareori cu arhitectura civilă. Pentru a caracteriza materialele și tehnicile, a fost utilizată o suită de metode analitice, inclusiv analiza stratigrafică a secțiunilor, fluorescența cu raze X (XRF), testarea fizică a mortarelor și a porozității, precum și examinări microchimice și biologice. Împreună, aceste metode oferă o înțelegere detaliată a compoziției structurale și chimice a fragmentelor. Examinarea suprafeței a relevat că straturile de vopsea constau din mai multe aplicări succesive de culoare. Fragmentele prezintă caracteristici decorative rafinate, inclusiv placare cu imitație de marmură și suprafețe atent netezite, concepute pentru a produce un finisaj lucios și compact. Au fost identificate șapte tonuri principale de culoare: roșu aprins, galben, roșu, gri-negru, gri-albastru, alb și roșu-violet. Variațiile subtile din cadrul acestor categorii generale de culori indică tehnici nuanțate de preparare și aplicare a pigmentilor. Analizele fizice, chimice și biologice combinate formează o bază solidă pentru conservarea și restaurarea fragmentelor murale. Aceste rezultate susțin eforturile viitoare de pregătire a picturii murale pentru expunerea în muzeu și de facilitare a studiului științific continuu al acesteia.

Metaeuristica și comportamentul stigmergic în restaurarea și conservarea patrimoniului istoric

**Adriana CÎTEIA
Cătălin DUMITRAȘCU**

Scopul acestei cercetări este acela de a demonstra că perspectivele transdisciplinare au o utilitate din ce în ce mai mare în înțelegerea și restaurarea monumentelor istorice, ca produse ale memoriei colective. Metaeuristica este un concept provenit din filosofie, iar stigmergia este un model comportamental, cu impact asupra mediului cultural, provenit din biologie.

În gândirea filosofică, metaeuristica stabilește modurile în care putem aborda procesele cunoașterii, abandonând absolutismul de proveniență carteziană, în favoarea pragmatismului și a raționalității aplicate. Metaeuristica pornește de la premisa că mintea umană nu poate calcula și identifica soluții pentru totalitatea complexă a problemelor practice, dar poate decela valabilitatea unor soluții practice, în diferite domenii ale vieții culturale. De exemplu, în loc să reducem o problemă de ordin istoric (degradarea unui obiect, reconstituirea unui artefact) la modalități de lucru prestabilite, metaeuristica acceptă incertitudinea ca ipoteză de lucru și metodă de căutare a unor soluții noi, originale.

Comportamentul stigmergic este un subiect foarte recent în debaterile din filosofia minții. Mintea umană folosește obiecte semnificative în procesul gândirii: de exemplu, un monument istoric este un subiect de meditație relevant, care face conexiunea între memoria colectivă, identitățile culturale și cunoștințele de istorie generală și locală, structurând astfel o triplă contextualizare. Patrimoniul istoric ca mediu stigmergic asigură modalitățile sigure

de relaționare constantă și coerentă cu trecutul, dar și ghidarea comportamentului generațiilor viitoare într-un sistem valoric semnificativ.

În metaeuristica stigmergică, algoritmi de restaurare ai unui obiect cu valoare istorică nu sunt pur tehnici, ci sunt algoritmi de descifrare și reconstituire a unei urme lăsate de inteligența umană, istorică. Ideea fundamentală este aceea de a defini importanța conservării patrimoniului istoric și arheologic în era digitală, ca fundament al identității culturale. Metaeuristica furnizează tehnici avansate de calcul, în activitățile de restaurare și conservare. Monumentul istoric poate fi conceptualizat ca mediu stigmergic multisecular care ghidează memoria colectivă. Metaeuristica oferă soluții funcționale, bazate pe strategii matematice și de inginerie, dar și soluții digitale inovatoare pentru a asigura sustenabilitatea și a proteja obiectele și monumentele istorice.

Pentru clădirile istorice, metaeuristicile simulează distribuția greutății și a stresului de mediu asupra structurii originale, ajutând la identificarea celor mai bune puncte de consolidare minim invazivă, maximizând rezistența, fără a afecta estetica istorică. De asemenea, se poate optimiza amplasarea senzorilor de monitorizare a microclimatului în muzee și situri arheologice. O tehnică metaeuristică optimă pentru eficientizarea energetică la clădirile istorice este Heritage Building Information Modelling, care permite scanarea 3D a clădirilor și rularea de scenarii virtuale care prevăd impactul fiecărei măsuri înainte de aplicarea fizică a acesteia.

Patrimoniul cultural în era mediilor digitale

Florin MARC

Modul în care tehnologiile digitale – precum realitatea virtuală, inteligența artificială și mediile interactive – contribuie la documentarea, conservarea și valorificarea patrimoniului cultural. Pornind de la exemple practice, voi discuta despre transformarea vizitatorului din simplu spectator într-un participant activ și despre noile oportunități pe care aceste tehnologii le oferă muzeelor și instituțiilor culturale.

Vechi bazine creștine în Scythia Minor

Luiza BARCAN

Prezenta comunicare, ce va fi însoțită de un film documentar de 24 de minute, realizat de subsemnata, este prilejuită de o mai veche preocupare pentru creștinismul timpuriu din Dobrogea, atestat prin numeroase mărturii arheologice, dintre care cele mai importante sunt bazinele creștine timpurii din această zonă a țării. Scythia Minor (Dobrogea actuală) poate fi considerată poarta de intrare a creștinismului pe teritoriul de astăzi al României, cel mai probabil prin misionariatul Sfântului Apostol Andrei. Cercetările arheologice au evidențiat existența a nu mai puțin de 15 episcopate, între secolele V-VI, cel de la Tomis fiind amintit de scriitori ecleziastici Sozomen și Theodore de Cyr, precum și actele sinoadelor din această perioadă. Peste 40 de biserici creștine timpurii au fost descoperite de către arheologi, din a doua jumătate a secolului trecut și până în prezent, cea mai spectaculoasă fiind biserica episcopală de la Histria, scoasă la lumină de regretatul profesor Alexandru Suceveanu. Această comunicare va prezenta doar o parte dintre aceste

vechi basilici creștine, unele dintre ele, precum cea de la Niculițel sau cea de la Murighiol (Halmyris), fiind și purtătoare de sfinte moaște ale martirilor creștini care au pățimit pe teritoriul Dobrogei.

Arheologia și anastiloza privirii liturgice: Recuperarea monumentalității timpurii în arta eclezială contemporană

Andrei MUȘAT

Articolul propune conceptul de „arheologie a privirii liturgice” ca instrument hermeneutic pentru investigarea raportului dintre imaginea sacră contemporană și modelele vizuale ale creștinismului timpuriu. Inspirat metodologic din arheologia cunoașterii formulată de Michel Foucault, conceptul este transferat din domeniul discursului în cel al experienței vizuale, desemnând o cercetare a straturilor istorice și culturale care condiționează modul contemporan de receptare a imaginii liturgice. În contrapondere, este propus conceptul de „anastiloză a privirii”, înțeles ca tentativa de reconstituire a condițiilor unei experiențe perceptive capabile să intre din nou în dialog cu monumentalitatea timpurie a artei creștine.

Pornind de la contribuțiile fenomenologiei imaginii (Maurice Merleau-Ponty, Jean-Luc Marion, Marie-José Mondzain, Anca Vasiliu și Georges Didi-Huberman), studiul susține că imaginea liturgică nu poate fi redusă la un obiect estetic sau document istoric, ci reprezintă un loc al prezenței și al participării. În partea aplicativă sunt analizate câteva ansambluri murale contemporane, în special cel de la Florești, precum și intervențiile de la Budești și Săliște, propuse ca posibile exemple ale unei recuperări critice a monumentalității timpurii, nu prin imitarea limbajului paleocreștin sau bizantin, ci prin reactualizarea principiilor sale constitutive: frontalitatea, economia mijloacelor plastice, densitatea materială a suprafeței și raportul dintre figură și arhitectură.

Restaurare, materialitate și reconfigurarea programului iconografic în mozaic din basilica Sant'Apollinare Nuovo din Ravenna. Studiu de caz: reprezentarea lui Hristos pe tron și intervențiile restauratorului Felice Kibel

Laura-Ioana CIOMÂRTAN MATEI

Comunicarea propune o analiză a programului iconografic în mozaic din basilica Sant'Apollinare Nuovo. Edificiul, construit în vremea împăratului Teodoric pentru cultul arian, a fost integrat ulterior cultului ortodox, iar programul său decorativ a fost selectiv păstrat, modificat și completat în timpul arhiepiscopului Agnellus al Ravennei. Studiul urmărește modul în care investigațiile realizate cu ocazia restaurărilor: examinarea tessere-lor, analiza mortarelor, identificarea suturilor și compararea datelor materiale cu sursele istorice permit diferențierea fazelor teodorică și agnelliană și contribuie la înțelegerea reconfigurării ansamblului. Introducerea procesiunilor Martirilor și Fecioarelor a modificat raportul dintre ciclul hristologic, reprezentările urbane și iconografice cu Hristos pe tron și

Fecioara Maria pe tron. Ca studiu de caz este analizată reprezentarea în mozaic: Hristos pe tron, afectată de intervenții succesive și refăcută în secolul al XIX-lea de Felice Kibel. Problema obiectului ținut de Hristos în mâna stângă: codex sau sceptru, evidențiază felul în care interpretarea personală a restauratorului poate influența lectura iconografică. Comunicarea susține că restaurarea reprezintă nu doar o intervenție de conservare, ci și o metodă de cunoaștere a monumentului.

Cercetare și intervenții de conservare-restaurare pentru fragmente de mozaic pavimentar, provenite de la Edificiul roman cu mozaic din Tomis, sec. IV-VI p.Chr.

Romeo Constantin GHEORGHIȚĂ

Prezentarea aduce informații despre câteva fragmente de mozaic pavimentar policrom provenite de la Edificiul Roman din Tomis-Constanța - sec. IV-VI p.Chr. Prin cercetarea realizată s-a confirmat în primul rând apartenența fragmentelor analizate, ca fiind de la același paviment de mozaic din Tomis. Din perspectiva parcursului procesului de conservare-restaurare, principalele etape de cercetare au constat în: analiza istorico-arheologică, identificarea materialelor originale, înțelegerea tehnologiei de realizare (etape tehnologice specifice tehnicii mozaicului - *opus tessellatum*), identificarea cauzelor și factorilor de degradare specifici. Astfel s-au conturat și realizat intervenții de conservare – restaurare, ce au urmărit salvarea valorilor materiale și estetice autentice a fragmentelor de mozaic pavimentar recuperate. În acest mod s-a creat posibilitatea conservării și valorificării lor *in situ*, în perioada următoare.

Construirea unui program iconografic contemporan într-o biserică, monument istoric.

Cazul Mănăstirii Prislop

Cătălin BĂLUȚ

Comunicarea propusă prezintă procesul de elaborare și realizare a noului program iconografic destinat altarului și naosului bisericii Mănăstirii Prislop, spații care nu au beneficiat de pictură până în anul 2024. Proiectul, realizat în tehnica frescei, este analizat atât ca demers de cercetare, cât și ca proces de creație artistică, urmărind relația dintre documentarea istorică, exigențele liturgice și soluțiile plastice adoptate în contextul actual. Prezentarea urmărește etapele de elaborare a programului iconografic, criteriile de organizare a registrelor și modul în care imaginile au fost integrate în arhitectura existentă, în acord cu tradiția picturii monumentale bizantine. Sunt analizate opțiunile compoziționale și iconografice care au stat la baza realizării unui ansamblu unitar, conceput pentru a completa spațiul liturgic și pentru a păstra identitatea istorică a monumentului. Prin acest studiu de caz, comunicarea propune o reflecție asupra modului în care poate fi concepută și realizată, în prezent, o pictură murală nouă într-un monument istoric. Intervenția este

înțeleasă atât ca formă de cercetare aplicată, cât și ca modalitate de continuare a tradiției iconografice ortodoxe, adaptată particularităților arhitecturale și liturgice ale bisericii.

Scurtă expunere cu privire la tehnica, materialele și operațiunile de restaurare realizate pentru pictura “Dorobanț” de Nicolae Grigorescu

Sorina GHEORGIȚĂ

Expunerea se referă la cunoscuta pictură a lui Nicolae Grigorescu, aflată în patrimoniul MNIR. Sunt prezentate contextul realizării picturii de către artist, tehnica și materialele utilizate. De asemenea sunt descrise degradările tabloului survenite de-a lungul timpului și intervențiile de restaurare realizate recent.

Conservarea patrimoniului sacru din Munții Apuseni. Provocări actuale și studiu de caz: salvarea iconostasului bisericii din Buninginea, jud. Alba

Ioan OPREA

La împlinirea a aproape unui deceniu de activitate, Museikon își continuă misiunea de salvare și valorificare a patrimoniului sacru din zona județului Alba și împrejurimi cu aceeași eficiență și dedicare ca la momentul înființării. Colecția muzeului s-a îmbogățit și s-a diversificat în acest interval ca urmare a implicării colectivului muzeului în mai multe activități de cercetare și conservare din țară și străinătate. Bogata experiență pe care am acumulat-o până acum ne arată însă și o creștere semnificativă a riscurilor și o diversificare accentuată a provocărilor și a tendințelor la care este supus modelul clasic de conservare. Cu un nou studiu de caz prezentând salvarea iconostasului bisericii din Buninginea, datat în sec. al XVIII-lea, răspundem unui nou caz de intervenție de urgență pentru salvarea patrimoniului sacru din regiune și subliniem încă o dată necesitatea creșterii numărului de măsuri de conservare preventivă *in situ* pentru protejarea patrimoniului ecleziastic al țării.